

JAJOI 弥生

Po tisícročiach pomalého a stagnujúceho vývoja v džómonskom období dostal v posledných storočiach pred n.l. život v Japonsku náhle rýchlejšie tempo.

Kultúra jajoi sa začínala na severnom Kjúšú a najzápadnejšom Honšú 500 p.n.l., možno aj skôr) a pomaly sa posúvala na východ. V priebehu 700 rokov, do zhruba 200 n.l., sa rozšírila až na stredné a východné Honšú, postupne vystriedavajúc kultúru džómon. Od Kantó na sev-vých. sa nedostala – čo bolo územie, na ktorom vieme, že neskôr (později) žili Emiši.

Existuje niekoľko názorov na pôvod jajoiskej kultúry. Podľa niektorých išlo o domáci, autochtónny vývoj, pri ktorom prichádzajúcim prvkom boli len nové kultúrne výdobytky. Podľa najrozšírenejšieho názoru však prichádzali na Kjúšú aj **nositelia** týchto kultúrnych výdobytkov, a to **počas niekoľkých storočí v nepravidelných intervaloch**. Akosi „vítacou zónou“ pre týchto prichodzích bolo severné a severozápadné Kjúšú, ((MAPA) hlavne Fukuoka a Nagasaki. V tejto severozápadnej zóne Kjúšú sa našlo záverečnodžómonských nálezísk len 90, kým počet jajoiských sídiel prudko vzrástol až na 500¹. K dobe záverečného džómonu sa na celom Kjúšú podľa počtu nájdených sídlisk odhadujú maximálne štyri tisíce obyvateľov, čo je populácia asi príliš malá na to, aby dokázala čeliť, prípadne vzdorovať masovému príchodu ľudí z pevniny.

Zaujímavá je aj teória, dávajúca jajoiských prichodzích do súvislosti so zaznamenanou čínskou udalosťou, týkajúcou sa prvého zjednotiteľa veľkej Číny menom **Čchin Š-chuangti**, (-ti vysl. tvrdo [ty], nie [t' i]! Používa sa aj kratšie označenie bez -ti). **Čchin Š-chuangti** poveril r. 219 p.n.l. vodcu menom **Sü Fu** ((2-2) vedením flotily, ktorá sa mala vydať na expedíciu a hľadať taoistické ostrovy nesmrteľných. Tieto sa totiž mali nachádzať vo východnom mori a v čínskych povestiach vystupujú pod názvom **Pchenglaj**. Išlo o dôkladne zabezpečenú expedíciu vybavenú aj jazdeckými koňmi. Sü Fu sa o deväť rokov (210 p.n.l.) vrátil so správou, že objavil nové ostrovy, a žiadal o ďalších lukostrelcov. Jeho opisy objavených ostrovov zodpovedajú Japonsku. Po tom, ako nová flotila znova r. 210 vyplávala, už sa nikdy nevrátila naspäť. **Čínske Historikove zápisky (Š' ťi, napísal S'ma Čchien okolo r. 100 p.n.l.) o tom hovoria: „V oceáne sú tri nádherné ostrovy, ktoré sa volajú Pchenglaj, Fangčang a Jingčou a na nich žijú nesmrteľní. Cisár vyslal tisíce mladých chlapcov a dievčat hľadať tieto ostrovy“².**

Ak aj mohli členovia Sü Fuovej expedície byť jednou zo súčastí jajoiskeho osídľovania, určite to neboli oni, kto do Japonska priniesli bronz a železo na jedenkrát a v krátkom rozpätí 9 rokov, a je aj málo pravdepodobné, že by priniesli ryžu, pretože ich flotila vyplávala zo Šantungu ((MAPA), ktorý už nepatrí do južnejších oblastí, kde sa v Číne pestovala ryža.

Okrem toho môžeme počítať aj s ďalšími konkrétnymi presídlencami z Číny, ktorí mohli hľadať útočisko ešte predtým - v dobách **Bojujúcich štátov** na záver dynastie **Čou**, a potom aj pri hrôzovláde už spomínaného megalomanského cisára **Čchin Š-chuangtiho**, a ďalej tiež pri etablovaní nasledujúceho dynastického obdobia v Číne - **Chan**. Japonsko možno už vtedy – ako aj o niekoľko storočí neskôr v dobách štátu Jamato – malo z nepokojov u svojich pevninských susedov prospech, pretože často takto získavalo vzdelaných a skúsených utečencov, ktorých schopnosti poslúžili k rozvoju Japonska.

Môžeme zhrnúť, že nositelia kultúry jajoi boli prísťahovalci z pevniny – do istej miery z Číny, no v najväčšej miere asi z Kórejského polostrova; priniesli na japonské ostrovy nové metódy poľnohospodárstva (zemědělství) a nové výrobné nástroje. Nemôžeme si však predstavovať, že by títo príselci pôvodné obyvateľstvo nahradili. Potomkovia pôvodného džómonského obyvateľstva žili ďalej - na Kjúšú možno ostali v menšine. Nové vymoženosti od prichodzích postupne prijímali. S tým, ako sa kultúra jajoi šírila ďalej na východ, v priebehu storočí tieto dve populácie sa navzájom miešali a splývali, až dali základ japonskému etniku. U súčasných Japoncov však prevládajú jajoiské telesné črty, čo naznačuje, že medzi pozdne-džómonským a jajoiským obyvateľstvom nedochádzalo k príliš intenzívnym kontaktom.³

¹ Cambridge History I s81

² Slobodník, Martin (2012) Podzemná armáda. In: Historická revue, ročník XXIII, 7/12, Bratislava, s15..

³ Unger, J. Marshall 2009 The Role of Contact in the Origins of the Japanese and Korean Languages. Honolulu: University of Hawai'i Press, p 15

Severní susedia Japoncov, Ajnuovia, by teda predstavovali potomkov pôvodnejšej, kultúrou jajoi menej ovplyvnenej vrstvy starovekého obyvateľstva. Názory, že aj obyvatelia Rjúkjú sú antropologicky podobní Ajnuom, a teda že by boli tiež priamejšími potomkami džómonskej populácie než hlavné japonské obyvateľstvo, vyvrátil Michael Pietrusewsky výskumom lebečných rozmerov.⁴

3. Etnogenéza a vznik japončiny

Džómonské a jajoiské obyvateľstvo teda postupne splynulo (možný model podobný s posažením keltských Britonov). Nositelia kultúry jajoi priniesli z Kórejského polostrova nárečia, z ktorých sa, spolu s pôsobením pôvodného džómonského *substrátu*, vyvíjala stará japončina. Tieto nárečia z Kórey dost' pravdepodobne patrili k altajským jazykom kórejsko-tunguzského typu. Z toho by vyplývalo, že v počiatkoch doby jajoi sa rovnakými alebo podobnými nárečiami hovorilo aj na juhu Kórey aj v západnej časti Japonska tam, kam až prenikli nositelia jajoiskej kultúry. Toto by mohlo vysvetľovať aj blízke vzťahy, ktoré medzi týmito dvoma oblasťami pretrvávali a ktoré si ešte aj raný japonský štát udržiaval až do 7. storočia s oblasťami v južnej Kórei - juhokórejská oblasť Kara - kórejsky Kaja (Gaya) a juhozápadné kráľovstvo Päkče (Baekje) (v zátvorke = v súčasnosti častý medzinárodný prepis kórejštiny do latinky. Znelé spoluhlásky v ňom treba čítať *neznelo*, pokiaľ nenasledujú po samohláske alebo znej spoluhláske: preto „Baekje“ sa vyslovuje Päkče.).

Nárečia, ktorými prišielci rozprávali v novej vlasti na japonských ostrovoch, sa však následne vyvíjali odlišne od ich príbuzných nárečí v Kórei: prajapončina v tomto ťažko zrekonštruovateľnom procese postupne absorbovala aj prvky domácich džómonských nárečí (možno aj viacerých odlišných jazykov), kým v Kórei postupne prevládli severnejšie altajské nárečia - predkovia kórejštiny -, ktoré sa z dnešného Mandžuska ((MAPA) a severnej Kórey šírili smerom na juh a napokon prekryli oblasti, v ktorých sa predtým hovorilo oným hypotetickým jazykom príbuzným prajapončine (Unger ho nazýva „para-Japanese“). V každom prípade, tento model vývoja japončiny do istej miery pomáha vysvetliť vzdialenú, ale predsa len prítomnú, afinitu japončiny ku kórejštiny a k altajským jazykom ďalej na pevnine – hlavne k ich východnej vetve - tunguským, ktorými sa hovorilo v oblastiach severozápadne od Kórey.

Určité malajsko-polynézske (austronézske) črty v japončine sa pričítavajú pravdepodobnej prítomnosti etník, pochádzajúcich z južnejších ostrovov a juhočínskeho pobrežia (pravlast'ou austronézskeho jazyka je Tchajwan). Títo v džómonských dobách zrejme dospeli až na japonské ostrovy (možno po Kjúšú) a isté črty z ich jazyka sú v japočnine tiež badateľné.

Ak sa pozrieme na mytológiu, môžeme tu znova spomenúť prvého cisára **Džimmua**: kroniky opisujú jeho „Vznešený presun na východ“ (go-tósen) niekde z južného Kjúšú a usadenie v krajine Jamato na východe.

Nositelia kultúry jajoi uviedli v Japonsku:

Bronz a železo

Kone, hovädzí dobytok

Poľnohospodárstvo: ryžu, konope

Výrobu tkanín

⁴ Pietrusewsky, Michael 2004 Multivariate comparisons of female cranial series from the Ryūkyū Islands and Japan. *Anthropological Science* 112: 199-211

Hoci dnes sa za počiatok jajoj udáva doba okolo roku 500 pñl, podľa nedávnej historickej konferencie v Čibe sa niektoré z vykopaných nádob datujú až do 10. storočia pred našim letopočtom.

Povedzme si stručne a veľmi zjednodušene o dianí na pevnine v tomto období, pretože s ním zrejme priamo súvisí dianie v Japonsku obdobia jajoj. Ako už bolo spomenuté, čínske dynastické obdobie Čou, zaberajúce zhruba 1. tisícročie pred našim letopočtom, vyústilo do rozdrobenosti, kde medzi sebou bojovali jednotlivé štáty – tzv. Obdobie bojujúcich štátov. Túto rozdrobenosť sa podarilo obrovským vojensko-mocenským zásahom doriešiť rodu, ktorý zjednotil Čínu pod novým dynastickým názvom Čchin. Jej panovník sa dal titulovať Čchin Š-chuangti – Prvý cisár Čchinu a stal sa významným svojimi megalomanskými zjednocovacími projektmi. Tieto si však vyžadovali také masové obete, že dynastia sa na tróne dlho neudržala a po troch dekádach ju zvrhlo veľké povstanie. Z neho víťazne vyšiel vojvodca, ktorý založil nové dynastické obdobie pod názvom Chan, ktoré zhruba medzi rokmi 200 pñl a 200 nñl predstavovalo štyri storočia prvého veľkého vzopätia čínskej civilizácie.

Vyššie storočia po nastolení novej dynastie dobyla r. 108 pñl chanská Čína sever Kórejského polostrova, rozšírila svoje územie týmto smerom a založila tam niekoľko komandérií, vrátane provincie Lolang (Lelang). Následkom tejto situácie sa otvorili aj prepravné možnosti pre jajojské Japonsko, pretože bolo umožnené, že (za predpokladu, že Japonsko malo s Kórejským polostrovom dobré vzťahy), preprava ((MAPA) z jedného kórejského prístavu do druhého až na juh polostrova a potom krížom cez Cušimskú úžinu na japonské ostrovy bola bezpečnejšia, než sa plaviť naprieč širým morom. Takto mohlo byť Japonsko nepretržite zásobené čínskym tovarom.

Z archeologických nálezov máme v Japonsku doložené množstvá bronzov čínskej proveniencie ako zrkadlá, oštepky, meče, „zvony“ - veľké objekty, ktorých reálny účel nie je známy ale podľa tvaru dostali názov „bronzové zvony“ (*dótaku*). ((FOTO) Neskôr sa už vyrábali aj v Japonsku podľa čínskych vzorov. Medzi kórejské artefakty, nachádzané aj v Kórei aj v Japonsku, patrili napríklad kamenné dýky. Účel väčšiny týchto objektov bol asi skôr rituálny než praktický. Mnohé zbrane sú totiž príliš veľké na to, aby sa mohli skutočne použiť, a tiež príliš tenké.

Bronz je zliatina medi s niekoľkopercentnou prímiesou cínu a olova. Bronz a železo mali v Japonsku podobné spoločenské rozdelenie ako na pevnine: bronz poskytoval **symboly** moci vyššej triedy a **zbrane**, kým zo železa sa vyrábali **pracovné nástroje** nižšej triedy. V Japonsku sa však výrobky z oboch kovov vyskytujú od rovnakej doby, z čoho vyplýva, že Japonsko nezažilo najprv dobu bronzovú, a až potom príchod doby železnej, ako to bolo v iných končinách eurázijského kontinentu.

Bronzové predmety boli zrejme odznaky moci a postavenia rodu, a tak sa **dedili**. V takejto symbolickej funkcii dochádzalo k výrobe stále väčších napodobenín pôvodných výrobkov, dovezených z pevniny, a tieto zväčšeniny už zjavne nemali pôvodný praktický účel. Platí to hlavne pre zbrane, ktorých proporcie odporujú reálnemu využitiu v boji.

Jajojské bronzové nálezy sa sústreďujú v **dvoch zemepisných zónach**: ((MAPA) na Kjúšú sa odlievali zbrane, kým v Kinki sa odlievali dótaku. ((FOTO) Oblasť odlievania **zbraní** siaha od severného Kjúšú až do strednej vnútromorskej oblasti, tradičnej provincie Kibi, kde sa zasa prelína s východnou zónou Kinki, ktorú charakterizuje odlievanie **bronzových zvonov** a ktorá zasahuje ďalej na východ až do južného Tókaidó ((MAPA). Zdá sa, že tieto dva odlišné typy odlievaných predmetov predstavujú dve mocenské centrá – jedno na Kjúšú a jedno v Kinki; ich expandujúce záujmy sa teda zrejme stretli práve v oblasti Kibi. Z kroník sa napr. dozvedáme, že jeden z jamatoských panovníkov sa pokúsil ovládnuť Kibi sobášnou politikou.

Kjúšúske bronzové zbrane sa zrejme dedili, nepochovávali sa so zosnulými. Občasné hromadné nálezy môžu byť prejavom rituálu, kde obetovanie veľkého množstva týchto vzácnych objektov predstavovalo prosbu o dobrú úrodu alebo o upokojenie duchov. Nie je vylúčené, že neskôr boli tieto obety znova vyhrabané a použité v novom rituále.

Taviarne bronzu vyrábajúce **rituálne zvony** boli zrejme sústredené v samom centre Kinki – v oblasti Ósaky a Nary, a pri Ibaraki neďaleko Ósaky ((MAPA). Odlievanie stále väčších zvonov sa dáva do súvisu so vzrastaním moci tamjšej kmeňovej skupiny, a rozširovanie zóny, kde sa zvony našli, by nasvedčovalo vzrastaniu rozsahu vplyvu tohto kmeňa. V Ibaraki sa našli aj formy na odlievanie sklenených aj bronzových *magatama* „zakrivených šperkov“.

V mytológii jamatoského panovníckeho rodu, ako ju poznáme z kroník a zo šintó, sa vyskytuje zrkadlo a meč ako posvätné predmety, no nestretávame sa s rituálnym využitím bronzových zvonov. Môže to súvisieť s tým, čo kroniky hovoria: prvý cisár Džimmu prišiel zo **západu**, z Kjúšú, aby sa usadil sa v Jamate...

Teraz časovo trochu preskočíme do budúcnosti, do roku 708 n.l. Z tohto roku máme zmienky o obrovských štátnych oslavách, keď sa v Kantó objavili náleziská medi. Z tejto udalosti sa dá usudzovať, že dovtedy bola meď v Japonsku veľmi vzácna a jej prevažná väčšina pochádzala z dovozu z pevniny. Dovážala sa buď ruda, alebo už hotový bronz, ktorý potom v Japonsku koloval, staré predmety sa pretavovali a odlievali do nových foriem. Množstvo bronzových predmetov, nachádzaných v hrobkách nasledujúceho obdobia kofun, ako aj odlievanie buddhistických sôch v 7. storočí, dáva tušiť, že Japonsko na dovoze z pevniny veľmi záviselo a tomuto dovozu mohla byť podriadená veľká časť medzinárodných stykov. Je predpoklad, že sa mohli dovážať aj priamo bronzové ingoty z Číny, ktoré sa v Japonsku potom odlievali do nových foriem podľa potreby. Podľa percenta prímiesí v bronzoch sa dokonca dá zistiť proveniencia bronzu – či pochádza z Číny alebo Kórey.

Zrkadlá okrúhleho tvaru ((FOTO) sa vyskytujú vo veľkom počte a existuje aj výklad, že ich nosili šamani ako symbol tajomných síl. Počas Chanu sa v Číne zdokonalila výroba papiera a vyvinulo sa písanie čínskych znakov štetcom na papier, čím sa vytvorila nová podoba čínskeho písma, vyplývajúca z výtvarnej zákonitosti ťahov štetcom po papieri. Do akej miery sa táto nová prax písania dostala aj do Japonska obdobia jajoi, o tom nevieme nič; avšak je jasné, že so znakmi sa obyvatelia Japonska už v tomto období zoznamovali - a to práve na bronzových artefaktoch, na ktorých boli čínske nápisy, napríklad na zadnej, ozdobnej strane zrkadiel. Ak aj nepoznali ich význam, rozhodne pre obyvateľov ostrovov predstavovali tieto „obrázky“ pôsobivý dekoračný prvok. Z 2. a 3. storočia máme už aj príklady toho, že japonskí výrobcovia bronzov sa snažili napodobňovať čínske znaky, avšak rozlične výtvarne skomolené - upravené či zjednodušené, pritom však použité významovo – napr. znaky ako „posledný“ či „venované/obetované“.

Pozrime sa teraz na **železo**. Najstaršie železné nálezy pochádzajú zrejme z obchodu s Čínou a sú z **odlievaného** železa. V období Chan začali v Číne aj so železom **kovaným**, a táto technika sa čoskoro dostala aj do Japonska.

Železo sa najprv dovážalo. Železná ruda sa v Japonsku veľmi nevyskytuje, a tak ruda zrejme pochádzala z tzv. „železných hôr“ (Čchôlsan) niekde v západnej Kórei, ale nálezy z Kjúšú ukazujú, že Japonci vyrábali železo aj z domácich zdrojov a využívali napr. železité piesky svojich riek. Železné nástroje umožňovali rozvoj poľnohospodárstva; od Kjúšú po Kantó sa nachádzajú nástroje ako pluhy, kosáky, ale aj sekery, dláta, rybárske háčiky, a tiež hroty kopijí a meče, ale v samotnom Kantó už cítiť konzervatizmus džómonu a v Tóhoku sa našiel len jediný rybársky háčik, čo svedčí o tom, že sem kultúra jajoi prenikla veľmi málo.

Rovnaký rozdiel vidno aj v **keramike**: na Honšú ešte dlho pokračuje povrazový vzor, podľa ktorého bolo pomenované predchádzajúce obdobie džómon, kým od oblasti Šizuoky

((MAPA) prevláda jajoiská keramika. Na severnom Kjúšú sa vyskytuje typ **júsu**, ktorý je zrejme reprezentantom neprerušeneho vývoja od džómonu do jajoiských čias. Keramika typu **ongagawa** (podľa rieky pri Fukuoke) sa nachádza v dlhom páse od Fukuoky až po Šizuoku ((MAPA). Tam sa končí. Za Šizuokou už boli husté kryptomériové lesy, ktoré zrejme predstavovali značne nepreniknuteľnú bariéru pre ďalšie šírenie a za ktorou ostávali hlboko zakorenené pôvodné džómonske tradície. Napriek tomu však koncom jajo sa ryža pestovala už aj v Tóhoku ((MAPA).

Ryža prišla z oblasti, do ktorej spadá ešte aj južná Kórea, ale do Japonska prišla pravdepodobne z čínskej oblasti dnešného Šanghaja – staročínskych kráľovstiev ((MAPA) **Wu** (Šanghaj), **Jüe** (južne od Wu). Dokonca niektoré fonetické črty japončiny dávajú istí lingvisti do súvisu s nárečovými črtami týchto oblastí⁵.

Spočiatku sa zrejme uplatňovali obe metódy pestovania – suchá aj mokrá; ale postupne prevládlo mokré pestovanie v zaplavovaných poliach. V neskoršom jajo boli vypracované sýpky alebo zásobárne na koloch (č. **kül**), ktoré chránili úrodu pred vlhkosťou - hlavne počas obdobia dažďov v júni – a od myši. Rovnako sa objavujú aj **obydlia na koloch**, na rozdiel od džómonských zemľaniek polozapustených v zemi. Domy na koloch zabraňujú prenikaniu vlhkosti a tiež chránia od hadov a iných škodcov. Tento architektonický typ môže mať južný pôvod – dodnes sa tak stavajú domy napr. v Thajsku, na Filipínach a v Indonézii, ale existuje aj na Sibíri⁶. Dal základ klasickej japonskej architektúre. Aj dnešný „genkan“ v japonských bytoch je pozostatkom praxe, že do domov sa „vychádzalo nahor“ (jap. *agaru*). Architektonický typ veľsvätyne bohyne Slnka v Ise je tiež vlastne staroveká sýpka. Zdá sa teda, že sa tento typ stával istým prestížnym architektonickým štýlom, ktorý využívali bohatší členovia obce na svoje sídla, a hoci oproti pôvodnej sýpke znížili trochu dlážku príbytku, nemali zasa možnosť vnútorného ohniska. Toto podvojnité využitie nového stavebného štýlu má možno odraz aj v jazykovom fakte, že stará japončina mala pre tento typ jeden výraz – *mija* (dosl. „svätý/vznešený dom“) a pomenúvala ním **aj palác aj svätyňu**. Dokazuje to podvojnitosť vodcov, ktorí mali zrejme aj svetskú aj náboženskú funkciu – toto spojenie oboch funkcií pozorujeme aj v neskorších fázach vývoja japonskej spoločnosti.

Jednotlivé obce už boli organizované - jedna sýpka slúžila asi piatim domácnostiam. Hustota domov ukazuje, že počet obyvateľstva vzrastal, čo určite prinášalo najrôznejšie problémy. Čínske opisy Japonska hovoria o sto kráľovstvách, medzi ktorými boli vojny, a nálezy tomu nasvedčujú. V istej fáze sa zdá, že zvýšená výroba kamenných zbraní a budovanie dedín vo vysokých horských polohách mali zjavný obranný účel. Toto platí hlavne v oblasti Kinki. Tieto nálezy zrejme vypovedajú o upevňovaní vnútrokmeňových zväzkov z dôvodu obrany či útoku, a o formovaní centier moci.

Čo sa týka **remeselnej výroby**, vo Fukuoke sa dokonca našiel zvyšok hudobného nástroja koto (východoázijská gitara). Remeselná výroba však bola najvyspelejšia v Kinki, súdiac podľa keramiky, drevených pohárov a misiek, a bronzových zvonov. Obľúbený vzor bol *rjúsuí* „plynúca voda“ – paralelné vodorovné vlnovky.

Z džómonského obdobia neprerušene pokračovala prax **dvojfázového pohrebu**: pochovanie (pohřbení) do zeme, a po zotlení mäkkých tkanív vyhrabanie kostí, očistenie a druhé rituálne pochovanie. Kostí mŕtvych, niekedy natreté načerveno, sa nachádzajú v pohrebných keramických nádobách zahrabaných na pohrebiskách. V neskoršom jajo sa vyskytujú aj telá zabalené do rohoží. Je na nich badateľné znetvorenie zubov, ktoré očividne (zrejme) tiež prežívalo z džómonských čias.

⁵ Cambridge History I. s84

⁶ Štilmark: Volání tajgy. 1972 s. 96-97 (popis k fotografiám).

Niektoré pohrebne praktiky majú jasné náprotivky na Kórejskom polostrove, napr. dolmenovité pohrebiská. (*dolmen* je keltské slovo znamenajúce „kamenný stôl“.) Uvažuje sa aj o možnom prepojení medzi jajoiskými pohrebiskami a neskoršími hrobkami kofun. Pri jajoiských hrobkách sa našli podobné objekty ako v severnej Kórei – chanské zrkadlá, nefritové korálky; na rozdiel od nich sa tu nachádzajú aj bronzové zbrane – halapartne a meče.

Rozvoj pohrebnej kultúry odráža rozvoj sociálny a to, že už boli rozdielnosti v spoločenskom postavení pochovaných.

Významní cisári, ktorí podľa kroník Kodžiki a Nihongi spadajú do obdobia jajoi, sú:

Sudžin 10 (97) - 30 pnl (kofun medzi Sakurai a Tenri)

Suinin 11 (29 pnl – 70 nl, kofun v Nare)

Podľa „revolučného“ datovania cisárov bol Sudžin vlastne prvým veľkým panovníkom začiatku kofunového obdobia. Toto datovanie sa opiera o také skutočnosti, ako že kofun, ktorý sa viaže s jeho menom medzi Tenri a Sakurai ((MAPA) na JV Narskej kotliny, je prvou cisárskou hrobkou v tvare kľúčovej dierky, podľa čoho by mal spadať do doby okolo roku 300 nl.

Za jeho nástupcu, cisára Suinina, máme zmienky o zrušení ľudských obiet a založení dôležitých šintóických rituálov, o ktorých budeme ešte hovoriť neskôr.

Čínske kroniky a Pimeko

V najstarších čínskych zmienkach možno nájsť náznaky prechodu Japonska od staršieho matriarchátu k novšiemu patriarchátu.

dynastia Chan (206 pnl -220 nl):

predný (skorý) Chan (prvá polovica obdobia Chan)

zadný (pozdný) Chan (25-220)

Po páde chanskej dynastie bolo územie Číny rozdelené medzi troch generálov. Severná tretina sa stala štátom pod dynastickým názvom Wej (221-265); a práve z dôvodu blízkosti k Japonsku je kronika štátu Wej najstarším uceleným zdrojom k najranejšej japonskej histórii.

„Kronika [štátu] Wej“ (*Wej č'*, súčasť „Kroniky troch štátov“ *San kuo č'*) bola napísaná niekedy medzi rokmi 280 a 297.⁷ Pokrýva záver obdobia jajoi.

Wejská kronika poskytuje prekvapujúco podrobný popis kráľovstva, ktorého názov sa nápadne podobá starojaponskému pojmu Jamato. Predpokladá sa, že v dobovej čínštine ((tj. v tej, ktorou sa vtedy hovorilo) tento názov znel [Jamatoj], čo sa vykladá ako „Jamatai“, prípadne ako dávna forma starojaponského názvu „Jamatö“.

Autor Wej č' spomína, že za Chanu prichádzali z „WA“, tj. Japonska, vyslanci zo 100 štátov a že dnes ich už býva len 30. Znamená to, že koncom obdobia jajoi buď došlo k zjednocovaciemu procesu a počet štátov klesol, alebo že diplomatické kontakty s Čínou si udržalo len 30 pozdnejajoiských štátov. Dozvedáme sa, že v týchto jednotlivých krajinách tamojšia vláda vyberala niečo ako **dane**; že strediskami obchodu každej oblasti bol **trh**; že vysokopostaveným slúžia ostatní ľudia, že muž nižšieho postavenia ustúpi vyššiemu z cesty a na prejav úcty pokľakne (už v týchto dobách!); a že vysokopostavení muži majú **štyri až päť manželiek**. Existujú tam vraj spoločenské **tituly**, pre ktoré nie sú jednoznačné čínske či kórejské ekvivalenty; v každej „krajine (zemi)“ sú tieto tituly iné a sú dva až štyri v odstupňovanej hierarchii. Toto je pozoruhodná kontituita, ktorá v japončine prežila až do

⁷ Kidder Jr., J. Edward 2007 Himiko and Japan's Elusive Chiefdom of Yamatai. Honolulu: University of Hawai'i Press

dnešných dní. Ľudia Wa vraj jedli rukami a veľa pili alkohol. Mŕtveho pochovávali v jednej rakvi.

Podľa Wejskej kroniky bolo „Jamataj“ najväčšou z krajín, existujúcich na ostrovoch Wa. Podľa trochu nejasného popisu sa však zdá, že sa nachádzalo niekde na juhu Kjúšú; tí, ktorí v „Jamataj“ nachádzajú podobnosti s neskorším štátom Jamato v Kinki, argumentujú, že mohlo ísť o chybu odhadu cestovateľov – a to na základe toho, že údaje o ceste z Lolangu do „Jamataj“ sú dosť nepresné a mohli skresľovať predstavu Číňanov o polohe Japonska, pretože až do 19. storočia možno v Číne nájsť mapy, na ktorých japonské ostrovy boli zoradené jeden vedľa druhého od Kjúšú smerom na juh⁸...

Obyvatelia „Jamataj“ sa tetovali. Ich odev sa opisuje ako voľný kus látky s otvorom uprostred, kadiaľ sa prestrčila hlava.

„Jamataj“ malo mať 70 tisíc domácností: tento údaj, ak si ho rozpočítame na približný počet ľudí, nám poskytne obraz rádovo o pol milióna, ak nie až jednom či dvoch miliónoch, obyvateľov (ak pokusne rátame, že pojem „domácnosti“ mohol zahŕňať buď len členov rodiny, alebo aj celú čel'ad'). Mohlo však tiež ísť aj o symbolickú číslovku množstva, vzniknutej kombináciou magickej číslovky „sedem“ s pojmom „myriada“ (10 tisíc), vyjadrujúcim veľký počet. V „Jamataj“ vládli dedičné kráľovné a králi.

Pasáž z Wejskej kroniky, ktorá poukazuje na duchovnú stránku japonského vladárstva, sa viaže k obdobiu zhruba medzi rokmi 183 a 248 n.l.:

„Počas dlhých [70?] rokov tam nemali panovníka, bol chaos a boje. Potom sa objavila žena zvaná Pi-me-ko. Ostávala nevydatá, zaoberala sa cestou démonov a počarovávala ľudom. Potom ju dali na trón. Držala si tisíc žien-posluhovačiek, ale málo ľudí ju videlo. Bol len jeden muž, ktorý bol poverený jej šatníkom a jedlom a fungoval ako prostredník komunikácie. Sídlila v paláci obkolesenom vežami a palisádou, chránená ozbrojenou strážou.“ Prístup k nej mal len jej brat.⁹

Táto pasáž sa dá chápať aj tak, že „Jamataj“ bola istá konfederácia štátov, ktorá držala nie fyzickou mocou zbraní, ale ceremonijnou mocou vladára.

Pimiko (alebo Pimeko) zomrela okolo r. 247 a podľa Wejskej kroniky nastal po jej smrti politický zmätok. Nastúpil neschopný mužský nástupca, ktorého napokon nahradili devou v 13. roku života, čo pomohlo udržať mier, a kráľovnú Pimiko pochovali do veľkej navrstvenej mohyly, s priemerom asi 100 metrov, a „do hrobu ju nasledovalo“ tisíc členov služobníctva.

Napriek dôležitosti horeuvedenej pasáže z Wejskej kroniky je zarážajúci fakt, že meno Pimiko sa v nijakých japonských prameňoch nevyskytuje, ani v japonských kronikách Kodžiki a Nihongi, ani v iných šintóických zdrojoch. Sú na to štyri možnosti vysvetlenia:

Na jednej strane celkom logické vysvetlenie ponúka samotná jazykoveda: v čínštine zaznamenaný výraz „Pi-mi-ko“ nemusel byť menom konkrétnej panovníčky, ale len jej označením či titulom, akým o nej hovorili v domorodom jazyku; dá sa totiž ľahko etymologizovať zo starojaponských slov *pi* (dnešné hi „slnko“), *me* („deva“) prípadne *mi* („svätá, vznešená“) a *ko* (starojaponská derivatívna prípona, prípadne morféma „dieta“).

Na druhej strane sa núka možnosť, že zostavovatelia jamatoských genealógií v dochovaných kronikách zdôrazňovali len mužskú líniu panovníckeho rodu, a tak kráľovnú Pimiko, ak aj patrila do jamatoského panovníckeho rodu, nejako „zatutlali“.

Tretou možnosťou je, že Pimiko bola členkou dynastie, ktorá s budúcou jamatoskou cisárskou dynastiou nemala nič spoločné a vládla na území inom, než bolo neskoršie Jamato japonského klasického staroveku – mohlo ísť napr. o Jamato na severnom Kjúšú, prípade

⁸ Kidder, J. Edward, Jr. 2007 Himiko and Japan's Elusive Chiefdom of Yamatai. Honolulu: University of Hawai'i Press.

⁹ preklad z angl. prekladu v *Cambridge History Volume I. s26* a Kidder 2007

nedochované ďalšie Jamato na juhu Kjúšú (miestne meno „Jamato“ je v Japonsku pomerne časté).

Štvrtou možnosťou je postava cisárovnej Džingú, ktorú s Pimeko stotožňovali už od dôb edo:

Podľa tradičného datovania ér cisárov totiž do doby Pimeko - polovice 3. storočia – spadá vláda panovníčky **Džingú**: bola to vdova po 14. cisárovi a matka 15. cisára m. **Ódžin**.

Keďže podľa tradičného datovania bola vlastne blízka dobe vlády Pimiko, viedlo to aj k názorom, že by mohlo ísť o jednu a tú istú osobu; dnes sa však táto teória nepovažuje za veľmi obhájitelnú. Napriek tomu je však **Džingú** významná aj z ďalších dvoch hľadísk:

1. je tu legenda o tom, že viedla vojenskú výpravu proti kórejskému kráľovstvu **Silla**, aby zachránila džžavy, ktoré Jamato malo na juhu Kórey ((MAPA Kórey, skloňovanie „Kórea“) V Kórei sa v prvých storočiach nl formujú tri kráľovstvá: Kogurjo (sever), Päkče (západ južnej časti) a Silla (východ južnej časti).

2. do súvislosti s jej kampaňou do Kórey cez severné Kjúšú sa kladie posilnenie rituálneho významu lokality **Usa** ((MAPA). V Usa totiž neskôr, za cisára Kinmeia (+- 550 nl), vznikla hlavná svätyňa boha **Hačimana**. Súvisí to s božskými znameniami pri narodení Džingúinho syna – cisára Ódžina¹⁰. Neskôr sa Džingú stala jedným z božstiev, ktoré sa v Usa uctievali, a božstvo Hačiman, jedno z najvýznamnejších, ale pritom najzáhadnejších šintóických božstiev, je podľa niektorých názorov práve Džingúin syn Ódžin. ((Mal som možnosť rozprávať sa s veľkňazom Veľsvätyne Usa; v ich rode sa tento úrad drží už 1000 rokov. Ale ani on mi nevedel podať jednoznačné vysvetlenie o pôvode tohto božstva.)

Ďalším čínskym zdrojom k japonským dejinám sú „Dokumenty zadného (pozdného) Chanu“ (*Chou Chan šu* 後漢書). Napriek svojmu názvu však boli spísané až retrospektívne, tj. oveľa neskôr - pred rokom 445 (=smrť ich autora). Keďže však obsahujú aj informácie o Japonsku zo staršej doby, než o ktorej hovorí Wej č', autor Chou Chan šu mal zrejme k dispozícii aj dávne dokumenty, s ktorými autor Wej č' nepracoval.

V Chou Chan šu sa spomína zlaté pečatidlo, darované kráľovi japonského štátu Na. Toto pečatidlo sa naozaj našlo, r. 1784 ((FOTO) v dnešnej Fukuoke, ktorá bola, ako už vieme, „nárazníkové územie“ najviac vystavené kontinentálnym vplyvom.

Zmienka z roku 107 nl. hovorí o 160 vojnových zajatcoch, ktorých Japonsko dodalo Číne ako tribút. Toto by mohlo osvetľovať, čím japonské štáty platili Číne za vzácne bronzové a železné predmety, ktoré z kontinentu dovážali.

Historicky nie celkom spoľahlivé sú zmienky z „Dokumentov predného (skorého) Chanu“ (*Čchien Chan šu*), kde sa píše:

„Ľudia Wa žijú v mori Lolangu, majú vyše 100 štátov a sú občas prijímaní (na dvore).“
倭人

Lolang bolo čínske územie v severnej Kórei, neskôr dobyté starokórejským kráľovstvom Kogurjo (Goguryeo).

Z tejto zmienky, ak by sa považovala za dôveryhodnú, by bolo možné usudzovať, že už pred n. l. sa z japonských ostrovov posielali na chanský dvor posolstvá. Historik Suzuki Jasutami prvýkrát vyslovil domnienku, že „Wadžin“ mohli žiť aj v Kórei a osídľovali Japonské ostrovy. Túto myšlienku prijali aj niektorí západní vedci, napr. Beckwith a Unger.

Celkový počet obyvateľov v dobe jajoi sa odhaduje na 600 000, čo je vyše 3krát viac ako v záverečnom džómone. Osídlenia jednotlivých nálezísk poukazujú na to, že v oblasti Kinki jednotlivé sídliská pretrvávali najdlhšie, kým na severnom Kjúšú dĺžka osídlenia jedného

¹⁰ Cisár – Džingúin manžel - odmietal výzvu božstiev, že sa má vydať dobyť Sillu. Božstvá ho za to potrestali smrťou a výpravou poverili jeho tehotnú manželku Džingú a posvätili plod v jej lone. Na konci kórejskej výpravy sa syn narodil a do Japonska prišiel na lodi (podľa Kodžiki).

miesta bola porovnateľne kratšia. Viaceré podobné okolnosti potvrdzujú, že moc sa sústreďovala v oblasti Kinki, kde sa asi už - v kraji Jamato ((MAPA) - vytváralo centrum neskoršieho štátu.

Popri Kinki však silným centrom moci bolo aj **Izumo** ((MAPA) na severe západnej časti Honšú. Izumo sa síce zdá ako odľahlá oblasť, no jeho prosperitu mohol zabezpečovať priamy obchod s Kóreou krížom cez Japonské more. O istej **rivalite** medzi Izumom a Jamatom svedčí aj to, že jamatská mytológia prisúdila Izumu podradnú úlohu, keďže to mal byť cieľ vyhnanstva, kam bol z Nebies vyhnaný nespratný brat bohyně Slnka, božstvo Susano. V tomto pozemskom vyhnanstve sa však Susano vyznamenal, keď zachránil dcéru miestneho pohlavára od obrovského hada, v ktorého chvoste našiel meč. Tento meč potom venoval svojej nebeskej sestre Amaterasu na zmierenie (následne zohral dôležitú úlohu, o ktorej budeme hovoriť bližšie). S týmto mýtom ohľadne Susanoovho meča zaujímavo korešponduje nález v Izume z roku 1984, kedy sa našlo **358** bronzových mečov zahrabaných na jednom mieste, čo prevyšuje celkový počet bronzových mečov, nájdených dohromady v celom ostatnom Japonsku. Nálezisko Kódžindani je len 15 km vzdialené od svätyne Izumo taiša, v ktorej sa uctieva Susano a jeho pozemský **potomok Ókuni-nuši**. Zdá sa, že práve Ókuni-nuši, „Veľký pán krajiny (země)“, bol posledným samostatným panovníkom v Izume, kým ho nepohltil štát Jamato. Je možné, že Izumo bolo poslednou krajinou, ktorá vzdorovala jamatskému zjednocovaniu japonských území pod svoju nadvládu. Možno došlo k vyjednávaniu, k rokovaniam: izumoská genealógia bola inkorporovaná do jamatskej tým, že jej prisúdili genealogickú líniu od Susanoa, mladšieho brata slnečnej bohyně Amaterasu, ktorá bola zasa predkyňou **jamatského** panovníckeho rodu. Podľa kroniky Nihongi bolo izumoskému rodu ponúknuté, aby spravoval náboženské záležitosti zjednoteného štátu. **Ókuni-nuši** sa stal božstvom, ktorý bol v ústrednom kraji Jamato uctievaný pod božským menom **Ómono-nuši** a v Kantó na východe mu bola (údajne už r. 111 nl¹¹) zasvätená hlavná svätyňa krajiny Musaši, kde ho ako božstvo nazývajú **Ókuni-tama**, „Veľký duch krajiny“.

¹¹ údaj zo svätyne Ókunitama džindža (stojí v západotókijskej mestskej časti Fučú)